

An tSlat Cainte

An tAth Stiofán Ó Donnchadha

Chaith mé deich mbliana i gCalifornia. Bhí cónaí orm i Saratoga i nGleann Silicon, timpeall leathchéad míle ó dheas de San Francisco. Bhí cúram orm fhéin agus ar an sagart eile a bhí liom dul ag pharóistí áithrid a thug cuireadh dhúinn, le labhairt leis an bpobal faoi obair mhisinéireachta Chumann Naomh Pádraig san Aifric agus sa mBrasaíl. Bhí muid ag brath go mór ar na deontais ó na paróistí sin. Bhí go leor taistil i gceist mar bhí na paróistí scaipthe i sé Stát: Washington, Oregon, California (atá 800 míle óna thuaisceart go dtína dheisceart) Nevada, Arizona agus, ó am go chéile, cúpla paróiste i Texas.

Sa mbliain 1998 nó '99, bhí orm fhéin a bheith i bparóiste Big Bear Lake Domhnach amháin agus i San Bernardino an Domhnach ina dhiadh sin. Tá Big Bear suite ard sna sléibhte, timpeall céad míle soir uaidh Los Angeles agus tá San Bernardino suite faoi bhun na sléibhte céanna. Ó bhí siad ós cion cheithre chéad míle ó bhaile, níorbh fhiú dhom filleadh abhaile go mbeinn críochnaí, agus d'fhan mé an tseachtain i Big Bear. Ní raibh aon sagart acu ag an am. Is ansin a chuir mé aithne ar Fran Dancingfeather Greer. Is de bunús treabh dúchasach í ar a dtugtar Ojibwe/Seneca. Bhíodh sí thart ar theach an phobail go minic ag cruinneacha do mheisceoirí, ar a dtugtar AA, (*Alcoholics Anonymous*). Bhí a croí agus a hanam san obair mar bhí ól agus drugaí a cur drochbhail ar a muintir fhéin go háithrid, agus is beag nár chuir siad den tsaol í fhéin freisin.

Lá dá raibh muid ag comhrá faoi ól agus drugaí agus an dochar a bhí siad a dhéanamh, luaigh mise na Réadóirí (*Pioneers*). Chuir sí an-suim ina gcuid oibre leis an aos óg agus scríobh sí acu i mBleá Cliath. B'shin a chuir tús leis an gcaird-

eas agus choinnigh muid ag scríobh ag a chéile agus ag plé ceisteanna éagsúla go minic ina dhiadh sin.

Is Caitliceach i ndáiríre í Fran, ach tá creideamh, tuiscint agus cultúr a muintire fite fuaite ina diagacht freisin. Bhí gearaice don dúlra, na sléibhte, agus don fhiántas; bhí sí in ann luibheanna a ainmniú agus a úsáid; bhí sí ceanúil ar fheithidí, éanachaí an aeir agus ainimhithe allta. Chuirfeadh sí Naomh Proinsias i gcuimhne dhuit. Faraor ní raibh aon tuiscint ná eolas mar sin agam fhéin. B'fhearr an dearcadh a bhí ag mo shinsir ná agam fhéin. Is dóigh liom gur thug siadsan meas agus ómós do mhuir agus do thír; gur thuig siad go raibh siad ag brath orthu le maireachtáil; gur úsáid siad iad mar a d'feil dhóibh; agus nár lig siad tada amú. Cinnte níor chuir siad an oiread i bhásta linne.

Chuaigh an smaoineamh sin a bhfeidhm orm aríst nuair a thug Fran slat speisialta dhom mar bhronntanas. Tá an tslat seo an-tábhachtach ina cultúr fhéin agus téann beannachtaí éagsúla leis. Bhain a muintir fhéin an-úsáid as an tslat ar a dtugann siad An tSlat Cainte (*The Talking Stick*). Nuair a bheadh

ceist achrannach éigin le plé, nó aighneas áithrid le réiteach, thagadh na seanóirí le chéile agus shuíodh siad timpeall na tine i gciortal. Chuirfí an tslat speisialta seo timpeall ó dhuine go duine. Ní amháin go mbeadh cead cainte ag an duine a raibh sí aige, ach d'fhéadfadh sé a thuairimí a thabhairt an fhad is a bhí an tslat ina láimh aige nó aice. Bhí iallach ar chuile dhuine eile i láthair éisteacht. Bhí an t-ómós sin a' dul leis an tslat. B'íontach an bua é: cead cainte ag duine amháin san uair, agus iallach ar chuile dhuine eile éisteacht. B'fhiú triáil a bhaint as ag cuid de na hagallaimh ar an raidió agus ar an telefís!

Bíonn chúig chruinniú ag meisceoirí i dteach Fran chuile sheachtain agus baineann siad úsáid as an tslat cainte ag trí chruinniú acu.

An tSlat Cainte

An maide cainte: Níl an tslat a fuair mise mór, timpeall troigh agus naoi n-orlaí, ach tá sé greanta agus maisithe go suntasach. Tá go leor rudaí éagsúla scríofa air nó ceangailte dhó. Deirtear liom go mbíonn go leor slata simplí: b'fhéidir nach mbeadh ach cleite iolair ceangailte don tslat, ach ba leor sin le cur in iúl gur chóir modh agus urraim a thabhairt dó agus don té a raibh sé ina láimh aige ag aon chruinniú. Ach tá go leor siombailí ar an gceann a fuair mise agus ba mhaith liom tagairt dhóibh fiú mura dtuigim go hiomlán iad.

Coyote: Tá píosa do chraiceann *coyote* ar chloigeann an mhaide. Madra alta é an *coyote* agus tá cáil air go bhfuil sé glic; go bhfuil cáilíochtaí aige a deirtear atá ag an sionnach anseo. Ní mór a bheith san airdeall air. Cuireann sé seo fainic orainn go bhfuil cuid de mhianach an *coyote* ionainn uilig. Ní amháin go gcuireann muid daoine eile amú ach tá muid in ann dallamullóg a chur orainn fhéin freisin!

Slat sailí (*willow*): an maide fhéin. Sin le rá go bhfuil sé solúbtha; ní bhriseann sé go héasca i stoirm. Mura lúbfaidh sí brisfidh sí! Meabhraíonn sé sin dhúinn go gcaithfidh muid éisteacht le tuairimí eile agus géilleadh go minic. Ní fheileann sé dhúinn a bheith ina 'staic i mbéal bearna' i gcónaí.

Drioball capaill: Thuig muintir Fran chomh mór is a bhí siad fhéin agus a sinsir rompu ag brath ar an gcapall.

Turcaid (*torquoise*): bhaintí úsáid as an gcloch dathach seo in ornáidí agus ag margáil nó ag babhtáil. Tá sé leathlómhach. Le Gaeilge a chur ar an mbeannacht atá i gceist anseo déarfainn: Go méadaí Dia chuile shórt ar fheabhas agat!

Dath gorm agus spotáí buí: "the ghost dance" an míniú a tugadh dhom air sin. Níl fhios agam an 'damhsa na sióg' nó 'cumann na naomh' an t-aistriúchán is fearr air sin! Ach tá gliondar, áthas, caidreamh agus aontas i gceist gan aimhreas.

Cleiti iolair: Ní hé an dreoilín ach an t-iolar Rí na nÉan ag muintir Fran. Éiríonn sé go hard sa spéir ag breathnú anuas orainn agus tá sé thar a bheith grinn. Tá sé neamhspleách. Tá saoirse na spéire aige agus creidtear go dtagann na bean-nachtaí céanna uaidh le haon chleite amháin fiú.

Sléibhte: Taispeántear na sléibhte mar dhath glas ar uathne. Tá sléibhte go hálainn, uaibhreacht, ildathach agus amanta bagrach. Ó aimsir Mhaoise, nó níos faide siar, bhrath ciníocha éagsúla, cumhacht, agus áilleacht Dé ins na sléibhte.

An fia: Tá craiceann (cois) fia ar bhun na slaite le breith air. Bhaintí úsáid as chuile pháirt den ainmhí seo; an fheoil le n-ithe; an craiceann mar éadach; na cnámha mar oirnéisí agus mar ornáidí; na féithleoga mar shnáth nó ruóg; agus na putógaí d'éanlaith an aeir. Sampla maith é ar fhlaithiúlacht agus nach ceart tada a chur amú.

Féithleogaí: castar iad seo ceithre huairé nó seacht n-uairé timpeall na slaite. Cheithre huairé in onóir na gaoithe as na cheithre chearda; nó seacht n-uairé in onóir seacht dtreo na

An tAth Stiofán ag Comóradh an 'Mine' anuraidh.

cruinne agus na beatha, mar atá ar an tslat seo:

Ón Oirthear..... athnuachaint
Ón Deisceart..... buíochas agus áthas
Ón Iarthar..... treoír sa saol
Ón Tuaisceart..... glaineacht an tsneachta
Ón spéir..... creideamh agus leigheas
Ón talamh:..... cothú agus cosaint, agus
Ón gcroí..... grá.

Cuireann sé sin an rann a bhí againn ina ngasúir i gcuimhne dhom:

*An ghaoth aduaidh bíonn sí crua
Is cuireann sí gruaim ar dhaoine;
An ghaoth aneas bíonn sí tais
Is cuireann sí rath ar shíolta.*

*An ghaoth anoir bíonn sí tirim
Is cuireann sí sioc istoiche;
An ghaoth aniar bíonn sí fial
Is cuireann sí iasc i líonta.*

Bhí cáil ar an ngaoith in Éirinn freisin gur thug sí beocht agus biseach go hiondúil; ach cruatan freisin. Is mór atá le foghlaim ón nádúr dá mbeadh muid níos airdeallaí. Mar a dúirt Iób:

*Ní gá dhuit ach ceist a chur ar na hainimhithe agus cuirfidh siad ar an eolas thú!
Nó ar éanlaith an aeir agus múinfidh siad thú;
Nó labhair leis an talamh, agus inseoidh sé dhuit,
agus tabharfaidh iasc na farraige eolas dhuit.
Céard é ina measc seo go léir nach eol dó
gurb é láimh Dé a rinne é seo go léir? (Iób 12.7-9)*

Tá sé d'oibleagáid orainn aire agus ómós a thabhairt don dúlra mar a rinne ár sinsir romhainn. Tá sé sin dlite d'aois óg an lae inniu agus do chuile ghlúin ina ndiadh. ■